

Dětství v českých zemích a na Slovensku v 19.–20. století, Fischbachau 7.–11. 11. 2019

Collegium Carolinum (CC) pořádá každoročně konferenci, při níž se věnuje nejrozličnějším tématům spojeným s historií a kulturou českých zemí, popřípadě Československa. I když je CC institucí soustřeďující se na historický výzkum, jeho konference jsou v posledních letech interdisciplinární, někdy při nich bývá překročen i geografický fokus této výzkumné instituce. Nejinak tomu bylo i v roce 2019, kdy hlavní organizátoři konference Martina Winkler a Frank Henschel (Christian-Albrechts-Universität Kiel), Jan Randák (FF UK Praha) a Gabriela Dudeková Kováčová (Historický ústav SAV Bratislava) zvolili jako téma problematiku dětství.

Ve vstupním referátu Martina Winkler upozornila na to, že výzkum dětství se v posledních letech stal neuvěřitelně populárním, a to v nejrozličnějších disciplínách. Přesto však hlavní těžiště výzkumů spočívá prozatím v severoamerickém a západoevropském geografickém prostoru. Konference CC tak chtěla do centra pozornosti postavit právě prostředí střední a východní Evropy, které v 19. a 20. století prošlo několika politickými zvraty, stálo pod vlivem různých ideologií a vyznačovalo se a vyznačuje se většínou i pestrým etnickým složením. V centru pozornosti konference stály otázky spojené s definicemi dětství vytvářenými odborníky, ale i zásahy

ze strany státu, variabilita dětských světů či formování dětské subjektivity. Martina Winkler upozornila také na zásadní metodologický problém při výzkumu dětství, tedy na otázku, jak lze psát o dětském světě, když většinou vycházíme z pramenů, které o nich vytvářejí jiní (dospělí)? Právě zmíněné skutečnosti určily rozdělení konferenčních příspěvků do čtyř sekcí.

Úvodní referát patřil Friederike Kind-Kovács (Drážďany), která se zaměřila na tři oblasti problémů. Ptala se, jak „jiné“ je dětství ve východní Evropě, které historické události (ruptury) ho ovlivnily a jak mohou znalosti o dětství ve východní Evropě přispět k obecným znalostem a koncepcím dětství ve 20. století. Za základní ruptury označila roky 1918/20, 1945 a 1989, přičemž plasticky poukázala na proměny pojmání dítěte v jednotlivých obdobích mezi nimi a v důsledku historických událostí, které jimi končily, respektive jimi začaly (první světová válka a nacionalismus, druhá světová válka a holocaust, pád komunistické ideologie a začátek kapitalismu).

Jednotlivé sekce konference byly rozděleny podle specifických tematických těžišť. První sekce tematizovala problematiku národa, nacionalismu a národnostních menšin v souvislosti s dětstvím. Šárka Navrátilová tak učinila na příkladu bojů o děti v obecných školách v Brně

v letech 1905–1938, Stefan Schatz na německém školství v říšské župě Sudety v letech 1938–1945, Jana Piňosová na pobytu dětí z Lužice v severních Čechách v letech 1945–1950, Michal Krhel na využití dětí z česko-britských smíšených manželství v politické hře v období studené války a konečně Maria-Lena Fassig na konstrukci představ o romských dětech v populárních českých časopisech v padesátých a šedesátých letech 20. století.

Druhá sekce tematizovala další velká témata, která se objevují v souvislosti s badáním o dětství, a to zdravotvědu a dobročinnost. Ke slovu se dostala problematika péče o sirotky v 19. a na počátku 20. století (Ingrid Kušniráková, Peter Macho), teoretické přístupy ke školní hygieně v 19. století (Šimon Charvát), téma zvláštních škol a jejich legitimizace (Jan Randák) či praxe adopce v socialistickém Československu (Frank Henschel).

Politika, ideologie a odpor se staly tématem třetí sekce, v níž zazněly tři referáty. Jednotliví referující zaměřili pozornost na propagandu v souvislosti s generací – tedy na děti socializované v ľudáckém režimu, které se staly mládežníky na počátku padesátých let 20. století (Marína Zavacká), na výuku náboženství v padesátých letech 20. století v Československu (Martin Pácha) či metafory spojené s dětstvím v písňových textech písničkářů-disidentů Bettiny Wegner a Karla Kryla (Mirek Němec).

Konečně čtvrtá sekce byla věnována dětem a jejich světům – zde

se měly dostat ke slovu děti jako aktéři. Jednotlivé referující v této sekci pracovaly s autobiografickými prameny, převážně tedy se vzpomínkami na dětství, ať už se jednalo o vzpomínky písemné, či ústní. Vlivu první světové války na děti a dětství v Čechách a v Maďarsku se věnovala Gabriela Dudeková Kováčová, etnoložky Marta Botiková a Lubica Voňanská sledovaly normy a hodnoty spojené s dětstvím v buržoazních rodinách v meziválečném Československu a Jana Nosková si všímala osvojování si městského prostoru Brna dětmi v meziválečném období a v období druhé světové války.

Konference jasně ukázala sepětí tematizace dětství s celospolečenskými debatami. Jednotliví referující představili širokou paletu témat, poukázali na pluralizaci dětství a zároveň i na variabilitu metod a pramenů, které se dají při studiu dětství využít, a zdůrazňovali intersekcionalitu, tedy propojení zkoumání dětství s dalšími kategoriemi/koncepty jako gender, rasa, věk, náboženství, sociální vrstva či postižení. Zároveň bylo v závěrečné živé diskusi (diskuse doprovázely i jednotlivé příspěvky) debatováno o tom, jak využít dětství jako analytickou kategorii, bylo upozorněno na to, že je nutné „historizovat“, tedy zasazovat do dobového kontextu, hledat nové (pro historické vědy možná netradiční) prameny a využívat při zkoumání dětství teorie a metody jiných věd (mj. i sociokulturní antropologie či

psychologie). Jen tak je možné dojít ke zkoumání dětí jako aktérů, jejich osobního vnímání, což bylo na konferenci skloňováno ve všech pádech. Naprostá většina zaužívaných metod totiž vede především ke zkoumání diskurzů o dětech a dětství, které vytvářejí v různých společenských

a historických podmínkách ti druzí (dospělí, vědci, odborníci). Potěšitelné je, že výsledky konference budou publikovány v publikační řadě Collegia Carolina, a tak se s jednotlivými příspěvky bude moci seznámit širší čtenářská obec.

Jana Nosková (Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.)